

Fragmenti.

Napisal Franc Derganc.

Strah pred filozofijo. Z nekakim strahom navda navadnega izobraženca beseda filozofija. Nekateri se še toliko ojunači, da jo izpregovori pred svojim prijateljem, hoteč mu imponirati, a sam pri sebi vendar čuti svojo onemoglost in zapuščenost. Ta strah je popolnoma utemeljen, prvič za izobraženca, drugič pa tudi za tistega, ki hoče biti sam filozof. Leta in leta je premišljeval filozof, različne razmere so vplivale nanj, predno je napisal svoje misli; in bralec prihaja čisto iz drugega kroga, ni navajen tako ostro in v isti smeri misliti, včasih si pod istim pojmom predstavlja vse kaj drugega, in tako gresta bralec in filozof drug mimo drugega, ne da bi se videla in spoznala. Z večjimi težavami ima opraviti samotvorni filozof sam: mora si prinesti z rojstvom dar bistrega mišljenja, analize in sinteze, mora poznati podrobnosti in rezultate posameznih ved, iz tega ogromnega gradiva sezidati vseobsežno palačo svoje filozofije.

* * *

Sestavina duše. Kant našteva tri sestavine: razum, čuvstvenost, voljo. Čuvstva, nagoni, volja spadajo v isto skupino, dasi zveza ni še popolnoma jasna. Tako ostaneta samo dve sestavini: razum in skupina čuvstev, nagonov in volje. Razum obsega vse tisto, kar je vsem ljudem in naravi skupnega, a druga sestavina ono, kar tvori individualnost posameznega človeka. Ta druga sestavina je prvotna kal človeka, a razum nekaj sekundarnega, pridobljenega. Ti dve sestavini si sežeta večkrat v lase. Nagoni človeka ženejo v greh, razum svari, opominja, a človek sledi kakor zaslepljen svojemu nagonu, svoji pogubni strasti. V tej drugi sestavini je morda obseženo tudi tisto, v čemer vidi budizem bistvo človeka in kar imenuje z besedo »tanhâ«, žeja (po individualni eksistenci), ali kar je posnel in prikrojil po svoje Schopenhauer »Wille zum Leben«, torej nekaj principium individuationis. Zanimivo je vprašanje, v čem se razodeva človeška kultura, ali v tem, da se razvija do vedno večje popolnosti vlada razuma ali vlada individualnih nagonov? Odgovarja apatija stoikov, ataraksija epikurejcev, nirvana budistov. Individualnost v mladem človeku je kakor sladki, kalni, kipeči mošt, ki se v zrelem možu učisti v kristalnojasno, močno in mirno starino. Cilj

kulture je torej — vlada razuma, hladnokrvnosti; od druge sestavine ostane le močna volja v službi absolutnega razuma; cilj človekov je, kakor čitamo v »katekizmu za budiste« (Henry S. Olcott), nirvana: stanje popolnega miru, v katerem ugasne koprnjenje po individualnem uživanju, utihne vihar strasti in zavlada sladka tišina resnice, razuma. V istem zmislu pravi Spinoza: beatitudo nihil aliud est quam animi aquiescentia. To izpričuje tudi zgodovina: največ so storili za kulturo trezni, hladnokrvni narodi z močno voljo, torej Angleži in Nemci, najmanj vročerkvni, strastni Španjci in Italijani. S kulturo ne smemo zamenjati umetnosti, domene čuvstva in strasti.

* * *

V eč in boljše intelligence! Pogledal sem v lansko šolsko poročilo c. kr. velike gimnazije v Novem mestu in čital, da je bilo v VIII. razredu 7 (čitaj: celih sedem) dijakov; od teh so izdelali samo 4, eden je dobil drugi red, dva sta ponavljala izpit. Lepe razmere, lepa tolažba za davkoplačevalce in očete. Osem let vzdržujejo dragoceni aparat gimnazije, a namesto minima 30—40 abiturijentov vzgoji teh osem let samo 4! — To je posredni in neposredni rezultat tistega krivega sistema, po katerem se poučuje po naših šolah. Krive niso posamezne osebe, kriv je sistem! Kljub dragim drž. šolam smo zaostali daleč, daleč za bogatimi, svetu vladajočimi Angleži. Kako bore malo se uči na Angleškem, in vendar kaki možje, državniki, strokovnjaki! Ali duh je drugačen (pr. L. Wiese, Deutsche Briefe über Englische Erziehung)! V učnem programu angleških šol se blesti na prvem mestu v velikih zlatih črkah: vzgoja značaja! Globoko pod to točko stoji na drugem mestu ravnodušno zapisana besedica: znanosti! Po istem načrtu bi se moralo vzgajati po naših gimnazijah: gimnazija vzgajaj narodu inteligentnih delavcev, in sicer pred vsem tako, da bodo ti narodni delavci zanesljivi možje, poštenjaki in zvesti, požrtvovalni sinovi svojega naroda. To je glavni namen! Strokovna izobrazba pride šele v drugi vrsti v poštev. Le odkritosrčni bodimo in pomislimo, koliko nepotrebnega smo se učili in kako malo potrebujemo od tega za svoj poklic. In še v tem poklicu odločuje kasneje večjidel moški značaj in zdravi, naravni razum, ki se ne more naučiti na nobeni šoli, pri nobenem profesorju. Pravzaprav mora veljati edino merilo: narod potrebuje inteligentnih delavcev, učiteljev, profesorjev, uradnikov! Naši profesorji so ces. kr. državni uradniki, a pri tem ne smejo pozabiti, da so in ostanejo vendarle Slovenci, ki jih vlada plačuje zato, da delujejo v blagor

svojih bratov. Odgovorni so vladi kot državni uradniki, odgovorni kot Slovenci slovenski javnosti. V prepornih vprašanjih naj se ravna po svoji moški, narodni vesti! Da je organizirana slov. javnost silna moč, to morajo čutiti, tega se zavedati pri vsakem koraku? Izrečno pa poudarjamo, da ne zahtevamo od svojih profesorjev, naj izpuste na slepo vsakega dijaka, če je le Slovenec. To bi bila za nas največja nesreča! Narobe, naša zahteva se glasi: več in boljše inteligence! Pota k temu cilju pokažemo morda drugikrat.

* * *

Čuvstvo in strast. Fiziološki zakon pravi: redna vaja ojači in olajša, precizira funkcijo. Isto velja o čuvstvih in nagonih. Človek prinese s seboj na svet samo kali čuvstev in nagonov, izmed katerih se nekateri po vzgoji in posebnih razmerah bolj razvijejo nego drugi. Vsled rednega ponavljanja zadobe posamezna čuvstva in nagoni moč strasti; če se zbude v človeku, prevzamejo ga s tako silo, da ravna kakor slepo orodje strasti. Tako nastanejo strastni pijanci, kadilci, pohotneži itd. Pameten pedagog bo razvijal samo plemenita in potrebna čuvstva, škodljive nagone bo moril in dušil kakor plevel. Človeku je prirojeno tudi nacionalno čuvstvo, čuvstvo narodne celotnosti, pri Slovencih le medlo tli to plemenito čuvstvo. V sedanjih razmerah je v obrambo naroda potrebno, da naši govorniki in časopisi raznetijo in razpihajo to iskrico v narodu do plamena strasti.

* * *

Dve korenini moči: delavnost in omika. Noben vihar ne izruje naroda, ki je priklenjen s tema dvema koreninama na zemljo. To sta dva ideala, dva cilja narodne vzgoje.

* * *

Železna doba. Kulturni zgodovinarji pravijo, da živimo v železni dobi. Naivni kmet ti takoj pritrdi: pokaže okovane črevlje, železni plug in morda še železnico. Pa tudi v krvi imamo železo. To vedo zlasti zelenoblede devojke, ki morajo jesti železo. Da pride železo tudi v misli in čuvstva, to je prorokoval vaški vedež: »Težko bo živeti na svetu, kadar bodo švigale po zemlji železne kače, kadar bodo letali po zraku železni ptiči, takrat obstanejo samo ljudje z železnimi glavami in srci!« Železne kače — železnice — že imamo, železni ptiči — zrakoplovi — se nam obetajo; samo o železnih glavah in srcih noče svet še nič slišati. To se pravi, noče slišati, dokler uganja svojo hrupno burko v naši kulturi hebrejska strahopetnost ki se skriva za sentimentalno besedo: humaniteta! Dosti manj zla

bi se godilo na svetu, ko bi dali večkrat zobati raznim zločincem železnega zrnja; ko bi naše misli odločno rezale kakor svetlobrušeno, zveneče jeklo; ko bi imele naše mišice moč in prožnost jekla, naši živci jekleno trpežnost in potrpežljivost, naša kri več železa, da ne bi strašilo po dnevi toliko skeletov brez mišic, toliko voščenih kož brez krvi.

* * *

Nova definicija psihologije. Avenarius in Mach pravita, da je predmet psihologije vse tisto, kar je odvisno od posameznika, a predmet naravoslovja vse tisto, kar ni od njega odvisno. Če je *b* odvisen od *a*, se spozna po tem, da se tudi *b* izpremeni, če se izpremeni *a*. Ta ločitev med naravoslovjem in psihologijo ni srečna, kajti naposled je vse odvisno od *a*, namreč od človeka, kakor dokazuje zakon o specifičnosti živcev, psihiatrija in nekatere živčne bolezni, ali kakor pravi Tomaž Akvinski: *quidquid recipitur, recipitur per modum recipientis*.

* * *

Poskus fiziološke razlage teorije o spoznavanju. Beljakovine so tiste kemične sestavine, po katerih se razločujejo organska telesa od neorganičnih. Beljakovina je jako komplicirana in labilna sestavina, odlikuje se po visoki intramolekularni toploti, to se pravi, atomi se živahno gibljejo, vsled česar molekuli vedno razpadajo in se spet sestavljajo. Telo obstoji iz celic in celice iz teh gibljivih sestavin. To gibanje, snovanje v celici je življenje celice; to gibanje je presnavljanje (*Stoffwechsel*); če si to gibanje predstavljamo v obliki valovanja, je vstajajoči del vala asimilacija, padajoči disimilacija, celi val presnavljanje. To gibanje se vrši vedno, neprenehoma v vsaki živi celici, ali v vsaki celici drugače in v tej drugačnosti presnavljanja temelji specifičnost energije celic in organov. V možganih razločujemo skorjo in sredico; v skorji deluje to, kar imenujemo dušo, in sicer v celicah skorje, v takozvanih ganglijskih celicah. Torej presnavljanje ganglijskih celic je tisto delovanje, ki je ekvivalentno dušnim procesom -- ki je duša, tega ne moremo reči; sicer pa ne spoznavamo duše kot substance, ampak samo kot neko delovanje. Skorja je razdeljena na posamezne dele, v takozvana središča in v vsakem središču kažejo ganglijske celice drugo presnavljanje, tako imamo v možganski skorji središče za gibanje jezika (govor), za gibanje nog in rok, središče za spomin govorjenih besed, drugo središče za spomin pisanih besed itd. itd. Tako imamo na pr. ganglijsko celico za rdečo barvo, presnavljanje te celice se od-

svita v naši duši kot občutek rdeče barve. Pozorni bralec me opozori: Čakaj, prej si rekel, da živi celica samo tako dolgo, dokler se vrši v njej presnavljanje; v živem in zdravem človeku se celica za rdečo barvo vedno presnavlja, torej bi moral človek vedno videti rdečo barvo. In še en pomislek: če je rdeča barva samo posebno presnavljanje celic, potem sploh ni nobene rdeče barve zunaj mene, ampak samo v ganglijski celici moje možganske skorje, torej samo v meni!

Glavno vlogo igra v dušnem življenju zavest (Bewußtsein); zavest je nekako čutno obzorje naše duše, enkrat je na široko odprto, kakor bi človek ob belem dnevi z visoke gore gledal po daljnem svetu: tedaj pravimo, da človek bedi; drugikrat je ozko, kakor bi gledal iz globoke, temne doline: tedaj pravimo, da človek spi. Samo to, kar priplava iz dna temnega morja na svetlo površino, na svetlo obzorje, samo to občutimo. Mejo med temoto in svetlim obzorjem imenujemo prag podražaja (Reizschwelle); kar je nad pragom je zavest, kar pod pragom, podzavest (Unterbewußtsein). Vsak podražaj mora imeti gotovo moč, da lahko priplava iz podzavesti na površino zavesti, v obzorje čuteče duše. Navadno presnavljanje celic se vrši v podzavesti ter naša duša ne ve o njem. Tudi ribe plavajo vedno na dnu morja, a naše oko jih ne vidi; le če se katera s posebno silo požene do površine, jo zagledamo. Tako je tudi v podzavesti: duša občuti le tisto presnavljanje, ki se ojači črez navadno mero; duša zagleda le takrat rdečo barvo, če se presnavljanje v njeni ganglijski celici iz kateregakoli vzroka pospeši; ta vzrok pride navadno iz takozvanega zunanjega sveta, pravimo mu podražaj (Reiz). Človeška podzavest vidi torej vedno rdečo barvo in duša (zavest) vidi rdečo barvo — z rdečo barvo, če prestopi rdeča barva prag podražaja. Po znanstvenem izvajanju smo prišli do naziranja, katero je izrekel že grški filozof Empedokles (490 pr. Kr.): spoznavanje enakega z enakim. Isto je učil Tomaž Akvinski v svojem stavku: *cognitum est in cognoscente per modum cognoscentis*. Tudi Goethe (Gespräche mit Goethe) je izjavil to misel 26. februarja 1824. l., rekoč: ko ne bi imeli nobene luči in barve v lastnem očesu, ne bi mogli tudi zunaj nas kaj takega videti. Mimogrede omenjam, da je bila na principu enakoenakosti zgrajena medicinska struja homeopatije, ki se vrača v moderno medicino v obliki imunizacije in serumterape.

• (Konec prihodnjič.)

Fragmenti.

Napisal Franc Derganc.

(Konec.)

Amerika in Slovenci. Slišijo se tožeči glasi, da je Amerika prava nesreča za Slovence; na drugi strani pa zvene navdušeni slavospevi o srečni, svobodni Ameriki. Kako premostimo — morda le dozdevno — nasprotje? Amerika je res nesrečna za navadnega Slovenca, a krive so samo njegove razmere. Navaden Slovenec ne ume angleščine, za silo piše in bere, o drugi izobrazbi ni govora. S tem znanjem res ni za drugega, nego da koplje v rudnikih in dela v tovarnah kakor črno živinče, slepo za vse, kar se godi okoli njega, slepo za napredno američansko kulturo. Tako se večkrat zgodi, da se vrne Slovenec iz ameriških gozdov in rudnikov nekako podivjan. Mislečemu rodoljubu se milo stori ob teh razmerah! Kako malo napora bi stalo, da bi navadnega moža usposobili za boljše delo, da bi Amerika postala res druga, boljša domovina Slovencev, iz katere bi prihajala v staro materijalna in kulturna pomoč. Dobro pisati in računati, nekoliko angleščine (angleščina je desetkrat lažja od nemščine) in gospodarske izobrazbe — in od narave nadarjeni, spekulativni Slovenec bi sijajno uspeval v Ameriki. Šest let ljudske šole bi vendar lahko nekaj storilo. In naš kmet bi spoznal blagoslov ljudske šole in jo čuval, hranil kakor zvezdico lastnega očesa. Saj pa tudi spozna ta blagoslov, a vselej šele v tujini in vselej prepozno. Tudi naši časopisi bi se morali več pečati z Ameriko in nje kulturnimi razmerami ter dobivati stalnih poročil od rojakov. Eden najboljših in najzanimivejših člankov v »Ljublj. Zvonu« lanskega leta je bil članek g. Valjavca o ameriških Slovencih. Sploh bi se moralo organizirati naše izseljevanje in skrbeti za narodno in gospodarsko organizacijo naših malih kolonij.

* * *

Ilnati človek z železno srajco. Sv. pisma prva knjiga »Genezis« nam pripoveduje, da je upodobil Bog prvega človeka iz ila. Il je mehak in se mesi kakor testo; daš mu obliko, kakršno hočeš. Ilnatega izvora človek ne more zatajiti, kajti med organizmi je on najbolj plastičen in obličen; človek se najprej prisposobi novi okolici. Svobodno bitje človek se celo sužne verige tako privadi, da jo poljubuje kot simbol sreče. Vse napravi iz človeka navada,

kateri pravi ljudska modrost železna srajca. Drugo ime tej železni srajci je vzgoja, ki privadi človeka gotovemu načinu življenja, kakor se vidi vzgojitelju najboljše zanj in za družbo. Vzgoja je tista moč, ki upodablja človeka kakor umetnik il; kakršna je vzgoja in vzgojitelj, tak je naraščaj. — Slovencem je treba nacionalnih pedagogov, ki oblečejo mlado generacijo v železno srajco narodne vzgoje in discipline.

* * *

Najslajši trenotek v življenju. Pogovarjal sem se z izobraženim starcem o smrti! Motne oči se mu zasvetijo, glas oživi in s kipečim naglasom mi seže v besedo: »Neumno ljudstvo, smrti se boji! Jaz sem že kot deček najrajši opazoval, če je kdo umiral; celo grobov se nisem bal po noči. Mati se je večkrat čudila, kje sem vzel to divje srce. Meni je prirojena slutnja, da ni smrt nič tako strašnega, kakor nas uče v mladosti ali kakor se nam zdi v naših predsodkih. To slutnjo mi je neštetokrat potrdila moja izkušnja ob umirajočih. Trenotka, ko se človek spočne in ko spet umre, ugasne, sta najslajša v človeškem življenju, le s tem razločkom, da je spočetek še pravi pelin proti trenutku smrti. Kako je sladko zaspati, če leže človek po dolgem in težkem delu! Smrt je kapital moči, nobena ideja ne zmaga brez mučnikov! Sladkost smrti je pa tudi postulat zdrave logike, celega toka v naravi. Le premišlujte, mladi prijatelj!« Teh besed sem se spomnil, ko me je opozorila neka strežnica: »Tega si ne morem nikakor razložiti; videla sem umreti na tisoče bolnikov; če je bolnik trpel prej še take bolečine, ko je izdahnil, mu je šinil čez obraz blažen in srečen sijaj...« Ta misel o sladkosti smrti je tako originalna, da je vredna pozornosti vsakega izobraženca. Bila bi namreč važen element v vzgoji pogumne, podjetne, požrtvovalne, vse nevarnosti prezirajoče generacije. Morda je strah pred smrtjo res le prazna, v neumnosti prigojena vraža!

* * *

Filozofija dela. Kaj spoznavamo pravzaprav? Samo svoje občutke; pojem materije, substance je samovoljna tvorba brez vsake dejstvene podlage. Ako te svoje občutke analiziramo, jih v nastanku zasledujemo, vidimo, da je njih bistvo gibanje. Samo to spoznavamo, kar se giblje. Razlikujemo mehanično, kemično itd. gibanje. Sploh pridemo po natančnem premisleku do starega Heraklitovega stavka: πάντα ῥεῖ, vse se giblje. To je prva in splošna resnica! Stavek v tej obliki diši po dualizmu. Vse se giblje, — kaj je tisto vse? Moderno, monistno bi bilo, ko bi rekli, da je gibanje, čisto gibanje brez materije bistvo in prvotnost. Seveda si je težko predstavljati tako čisto

gibanje brez materije; olajšajo nam to predstavo moderni elektroni, elektrodinamični atomi. Lord Kelvin pravi, da so atomi etrski vrtinci. Tako prvotno, čisto gibanje vzame ves pomen dualizmu s tem, da odpade potreba primi moventis. Žal, da je to čisto gibanje samo intuitivna slutnja. Filozof, ki bi jo dokazal in človeštvu pojasnil, bi bil nov Buda (razsvetljenec), nov odrešenik: gibanje bistvo vsega, gibanje namen vsemu! To gibanje, preneseno na človeka, pomeni močno voljo in delo, torej samo delati in močno hoteti je človekov namen. Edina vrednost je delo; pravico do obstanka ima le tisti, ki dela. Tako bi zavladata v življenju filozofija dela: trpini bi zavriskali, lenim in bogatim dedičem bi odbila zadnja ura.

* * *

Enakopravnost dela. Mati narava se vselej zasmee, kadar sliši blazno vprašanje: katero delo je najimenitnejše in največ vredno? Poglejmo samo človeško telo! Kateri organ opravlja najvažnejše delo? Vsi enako, kajti če le en organ premine, se telo ne more ohraniti. Isto velja o vsemirju, vsak atom je nujno potreben; ko bi se izgubil samo en atom, podrla bi se veličastna zgradba neskončnega vsemirja. Povsod v naravi vlada torej dosledna enakopravnost. Samo v človeški družbi se ščeperi domišljava klasifikacija, samo človeško družbo je razdrapalo samoljubno kastovstvo, in sicer v tem krivičnem razmerju, da ima tisti, ki nič ne dela, vso moč in dobroto življenja, a pošteni delavec nima ničesar. Taka krivična cenitev stanov se je izlegla iz nečloveškega, brutalnega egoizma. Marsikaka puhla in domišljava glava pravi: »Kaj praviš, da naj občujem s tem nizkim, umazanim delavcem? Sicer sem tudi jaz delavec, a delo in delo, nebotičen razloček!« A mi bi mu odgovorili: »Priatelj, ti nimaš tu nobene zasluge in prednosti! Narava sama uveljavlja princip delitve dela: temu je dala talent za matematiko, drugemu za muziko, onemu samo talent za takozvana nizka dela, in vsakateri od teh samo uporablja in razvija, kar je dobil od narave brez lastne zasluge. Pred naravo so vsi talenti enakopravni, ker vsi enako potrebni.« Ura dela je povsod enoliko vredna, bodisi, da tačas rešuje učenjak najtežje filozofične probleme, bodisi, da tolče kamenar na cesti kamenje. Za uro vsakega dela velja enolika vrednost, imenujemo jo konstanto; k tej moramo vselej prišteti drugo vrednost, ki se menjava po razmerah in ji pravimo varijanta; varijanta sestoji iz več sumandov, n. pr. iz vsote časa, ki ga je porabil kdo za' pripravo za stan; iz nevarnosti dela, iz časa že izvršenega dela itd. Čuvstvo bratstva in medsebojne ljubezni se razvije samo tedaj, če se prizna enakopravnost dela.

* * *

Dolžnost starih in hvaležnost mladine. Vedno se trobi slovenski mladini: samo to je vaša dolžnost in naloga, da molčite in spoštujete avtoriteto starejših! Pri tem pa se kaj rado pozabi, da je dolžnost medsebojnost. Otrok ima dolžnosti proti očetu, a tudi oče ima dolžnosti do otroka. Slovenska mladina je torej slišala, kaj je njena dolžnost? Čujmo še dolžnosti starih! Življenje ni nič prijetnega, in to je gotovo, ko bi človek sam in s polnim razumom odločeval o svoji eksistenci, bi se črtal iz prezenčne liste. A ker drugi odločujejo o tem brez najmanjše naše vednosti — zadeva odgovornost in dolžnost roditelja, krivca. Ta dolžnost narekuje roditelju, da vsaj deloma poravna zakrivljeno nesrečo življenja s tem, da priskrbi otroku pogoje in možnost boljše eksistence. Ali splošno rečeno: generacija starih mora priskrbeti generaciji mladih pogoje in možnost boljše eksistence. A kako skrbе Nemci in Italijani, kako Slovenci za svojo mlado generacijo? Slovenski uradnik, ti si od narave posebno nadarjen in sposoben, tudi priden, v revščini si končal svoje študije. Kakšno plačilo te čaka za tvojo nadarjenost, pridnost, prestano bedo? Da plesniš kot večni adjunkt v kakem malomestnem gnezdu. In ti slovenski umetnik, ali se nisi toliko trudil, ali niso tvoja dela toliko vredna kakor dela tvojih nemških prijateljev? Zakaj potem stradaš? In ti slovenski duhovnik, po svoji disciplini in strokovni izobrazbi prvačiš med katoliško duhovščino, tlačaniš Rimu v prvotnem pomenu besede, žrtvoval si Rimu svoje človeške pravice — za plačilo doboš kaplanijo v nepristopnih hribih, a v Trstu, v Gorici in drugod žanjejo tujci brez napora, kar si ti sejal z največjim trdom. Ob kratkem rečeno: generacija starih, takozvanih skrbеčih je priskrbela take pogoje, da gre mladi Slovenec s trpko resignacijo na delo, z obupno zavestjo o zaprtih vratih.

* * *

Tomaž Akvinski — prvi sovražnik klerikalizma. Zakaj? On je prvi filozof, ki je ločil filozofijo od teologije, oziroma krščanskega razodetja; v filozofiji deluje razum, a »impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem divinarum personarum pervenire«. Naši rimski doktorji pa ne mešajo samo filozofije s specifično teologijo, ampak celo politiko z vero. Sicer pa je nujno treba, da tudi naša posvetna inteligenca pogleda malo v Tomaža in primeri original s tolmačenjem rimskih doktorjev. Naš kmet bi jih zavrnil: »Ne boste mi kazali meseca v vodi!«

